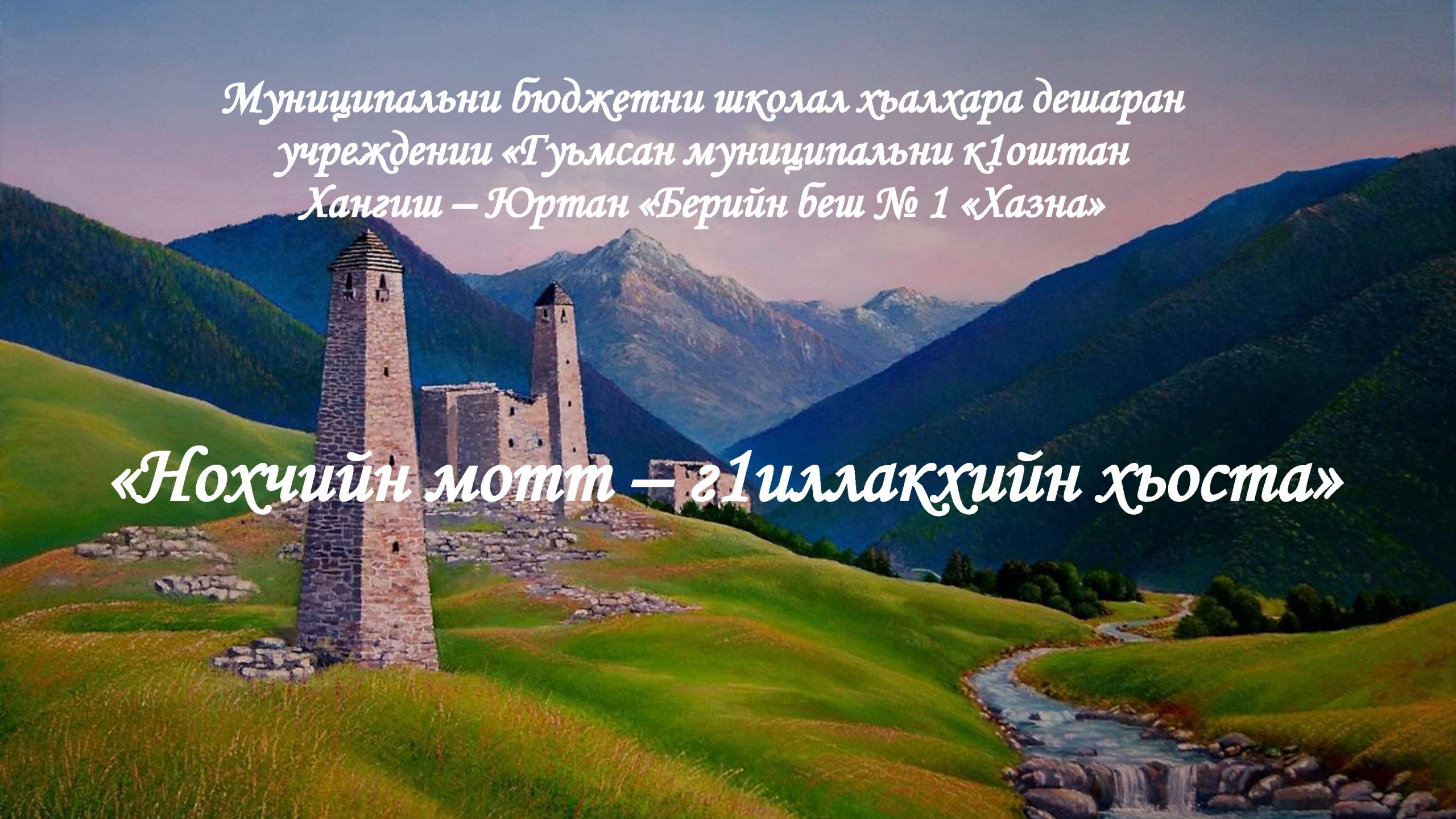

*Муниципальни бюджетни школар хъалхара дешаран
учреждени «Тумсан муниципальни кӀоштан
Хангиш – Юртан «Берийн беш № 1 «Хазна»*

«Нохчийн мотт – гӀишлакхийн хъоста»

Проект «Нохчийн мотт – г1иллакхийн хьоста».

Хенаш кхочушхилар 04.04.2022 – 14.04.2022г.

Дакъалацархой: ишколазхой хьалхарчу тобанер
«Звёздочки», кхетош – кхиорхой хьалхарчу тобанер
Солтамурадова Д.М., Косумова З.Х., хьалхара
кхетош - кхиорхо Микиева Р.Т., мукъаман куьйгалхо
Давлетмурзаева Х.Ш.

1алашо: ишколазхошна Ненан мотт хазбар, къаргбар. Ишколазхойн г1иллакх – оьздангаллин кхетам хьалабаккхар.

Т1едахкарш:

1. Вайн мотт угаре а исбаьхьчу, хазачу меттанех цхьаъ хилар довзийтар; вайн а, кхечу къаьмнийн а яздархоша а, 1илманчаша а нохчийн меттан хадийна лакхара мах бовзийтар.
2. Нохчийн мотт 1алашбаран, кхид1а шарбаран, кхиоран, нохчийн культура кхиорехь, къоман башхалла ларъярехь цо лело маь1на лакхадаккхаран.
3. Нохчийн къоман г1иллакх – оьздангаллех лаьцна хаарш к1аргдар, дахаран масалш т1ехь. Нохчийн къоман г1иллакх – оьздангаллин коьрта мехаллаш йовзитар, уьш мел дукха ахча даларх эцалуш цахилар довзийтар.

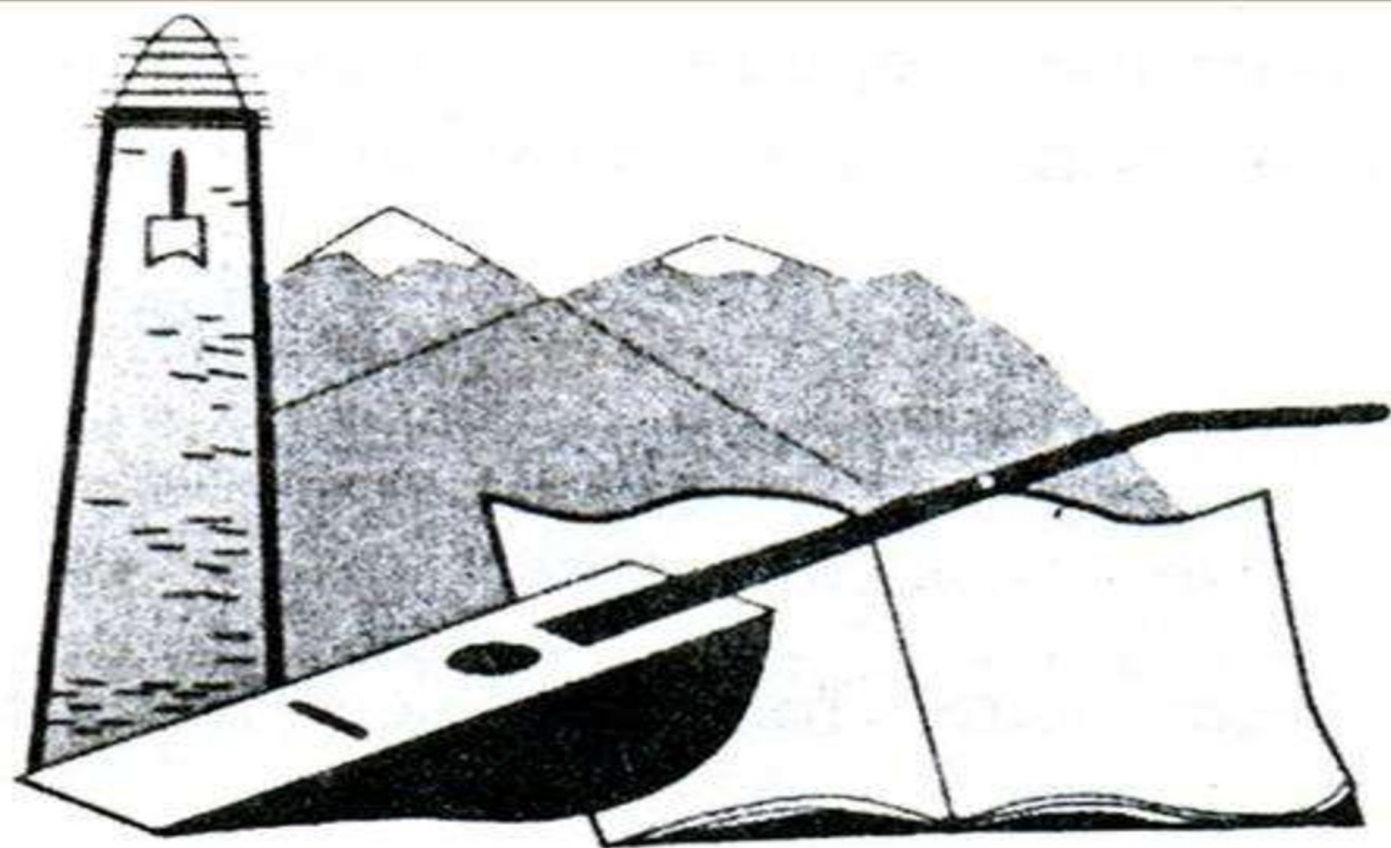
Проектан план х1отто «Нохчийн мотт – г1иллакхийн хьоста»

Мероприяти	Кхочушдан деза	Тоба	Терахь
1. Дийцаре дира «Ненан маттах лаьцна дош».	Кхетош кхиорхо	Хьалхара «Звёздочки».	04.04.2022 ш.
2. «Сан Даймохк» дика йиш лакхаран конкурс.	Кхетош кхиархо Мукъаман куьйгалхо	Хьалхара «Звёздочки». Ишколазхо Микиева С.	07.04.2022 ш.
3. Суьрташ дахкархойн конкурс «Нохчийн байракх».	Кхетош кхиорхой	Хьалхара «Звёздочки»	08.04.2022 ш.
4. Дийцаре дира «Нохчийн кьоман г1ийлакх – обздангалла».	Кхетош кхиорхо	Хьалхара «Звёздочки»	11.04.2022 ш.
5. Заняти Кобчал: «Нохчийн кьоман г1иллакх – обздангалла».	Кетош кхиорхо	Хьалхара «Звёздочки»	14.04.2022 ш.

НЕ НАН МОТТ

**АГАНАН ИЛЛИЦА СО ВИЖОШ, НАНА,
ВАЙН МАТТЕ САН МАРЗО КХИИЙРА АХЪ**

**Т1АЪХХЪАРЧУ Т1АЪХЪЕНО ХЕСТАБЕШ КХАНА
ХЪОМСАРА НОХЧИЙН МОТТ, ХЪО БАХАЛАХЪ**

Дийцаре дира

«Ненан маттах лаьцна дош».

Нохчийн мотт гуттар ширачу меттанех цхьаь бу. Масийтта б1е, эзар шераш хьалха дуьйна долчу т1улгашна, чарташна, б1авнашна т1ехь х1инца а қарадо нохчийн йозанца яздина элнаш, дешнаш, қхин цхьацца йоза хиларан билгалонаш.

Дуьненчохь са мел долу х1ума ненан қийрара схьа даьлла ду. Х1ун хир ду ненал сийлахь а, деза а. Нанас оьздачу маттахь қхетош – қхиош, набарна дийшош, хазачу муқьамехь илли олуш, дагчу бижийна вайна х1ара ненан мотт.

Ненан мотт ца безачунна, шен қьам а, мохқ а безар бац. Цуьнан сий ца лардечо, ненан сий а лардийр дац.

Мотт адамийн дахаран а, юқьараллин а, ойлаяран а, қхетаман а, хьекьалан а, 1илманан а, культуран а, искусствон а уггаре а сийлахь-йокқха хазна ю. Қьоман мотт – ерриге а культуран онда бух бу. Дукха дийцина вайн нохчийн яздархоша, дешан говзанчаша, нохчийн меттан, иза оьшуш хиларех лаьцна.

Қхетош қхиорхо: Қосумова З.Х.

Бекалахъ, ненан мотт, ца хедаш, ца соцуш.
Хъайн хазчу мукъамца тхан дегнаш делош!
Бекалахъ, ненан мотт, тхан деган мерз хилий.
Бакъонца, машарца даха ницкъ луш!

Мотт бу - къам ду,

Мотт бац - къам дац.

25-гӀа апрель

**НОХЧИЙН
МЕТТАН ДЕ**

*«Муьлххачу а юкӀараллин декхар ду шен ненан
мотт Талашбар, кхиор, тӀекхуьуш йолчу тӀаьхьенашка
халкӀан синхазна дӀакховдор».*

Кадыров Ахьмад-Хьаьжсин Рамзан

25-21a АПРЕЛ

НОЧЬ ВЪН

25 – 21а апрель Нохчийн меттан де Нохчийн меттан денна лерина бина болх.

Апрель бутт болабелчхъана МБДОУ «Берийн беш № 1 «Хазна» ц1е - йолчу берийн бешахъ д1аболийра нохчийн меттан денна лерина болу белхаиш.

21-чу апрелехъ 2021 шарахъ ишқолазхоша хьалхарчу тобано сурт диллар къовсам д1абаьхъира (Нохчийн лаьмнаш).

Туьмсан к1оштарчу Хангиш – Юртарчу «Хазна ц1е йолу берийн бешахъ 22 апреляхъ д1аяхъира нохчийн маттана лерина мероприяти «Беқалахъ, ненан – мотт!»

Хьалхарчу тобано шайн байташца нохчийн матте болу безам бовзитар. Йовзитар меттан хазалла, исбаьхъалла а.

Йо1арша йиш лекхъира «Даймохк». Нохчийн муқъамо берийн дог – ойла мелла а айира.

Ишта дийцира дадас а, бабас а дийцина туьйранаш а, дийцарш.

Цуруев Шарип

Ас лору дуьненчохь
мел долу меттанаш,
Нохчийн мотт - гуттар а
сан оьзда дозалла,
Южаллин цамгаро
дiалаьцна, меттахь iаш,
Цу маттахь дийр ду ас
весет а доьзале.

Мохьмад

Мамакаев

«Шен ненан мотт халкъо
Сий ойуш 1алашбахь,
Цу халкъан парг1ато
Цхьаммо а хьошур яц».

**Кхо хlума ду дуьненчохь даима
цхьаьна хила дезаш, вовшех
даьхча кхуьй а леш: Даймохккий,
ненан моттий, халккъий...**

А. Сулейманов

Суърташ дахқархойн конкурс «Нохчийн байракх»

**Нохчийн мотт — иза вайн
нохчийн культуран бух бу,
культуран уггаре коьрта
дакъа ду.**

Нохчийн культура

Стеган дег1аца
йолу унах
ц1енаλλα
д1аялча, цуънан
оъздангаллин
гайтaм бу
духар.

Ноҳчийн овзда духар.

Ноҳчийн 1ер-дахар г1илаккхашна юкъяхъ даима қорътачех
лери на а, қъонахаша шайн лерринчу тидамехъ латтийна а ду
божарий а, зударий а духар овзда хилар.

Нохчийн кьоман дахарехь даима деза
а, сийлахь а лоруш хилла Илли. Хтунда
аьлча, халкьо шен комаьршаллица,
шен цӀенчу дог — ойланца, шен йист
йоцчу кӀинхетамца, шен адамаллица,
шен оьздачу дахарца, шен хьаналчу
кӀинхьетамца, арахьара пӀетийсинчу
харцонна дуьхьал нийсоне, бакьоне,
маршоне латпийначу кӀийсамехь
турпалаллица тенийначу цӀийца
яздина ду цуьнан дайн оьзда
гӀиллакхаш, кьоман башха ламасташ,
кьонахийн дахаран масалш карадар а.

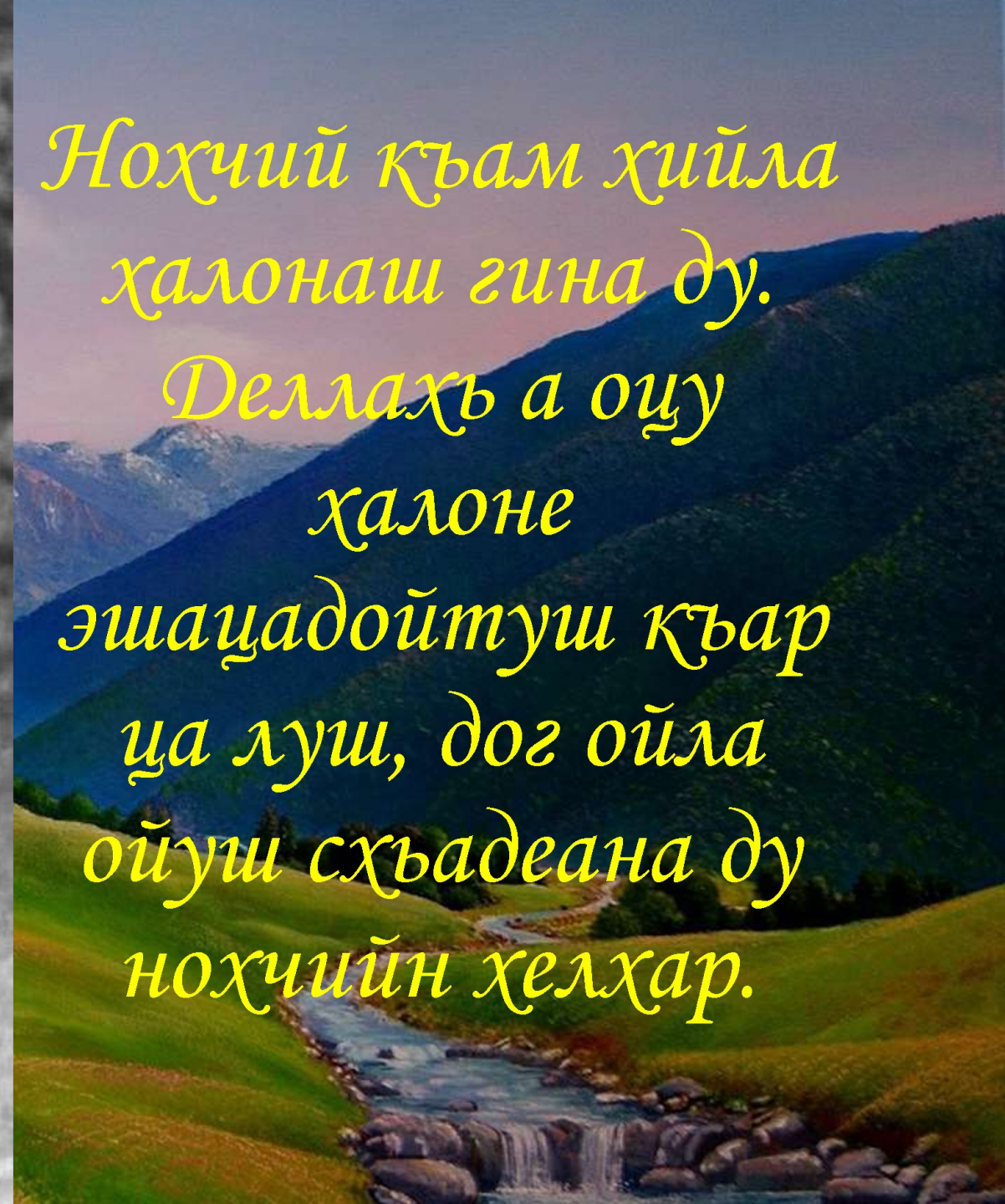
«Сан Даймохк»

*Йиш д1алекхира
«Звёздочки» олу
хьалхарчу тобанера
ишқолазхочо
Миқиева Сумаяс*

*Нохчий къам хийла
халонаш гина ду.*

*Деллахъ а оцу
халоне
эшацадойтуш къар
ца луш, дог оила
ойуш схъадеана ду
нохчийн хелхар.*

«Г1иллакх»

Г1иллакх – дац и эца карош
Деши мехе лору и.
Карахь лелош ницкъ бан эшац,
Адмийн сица деха и.

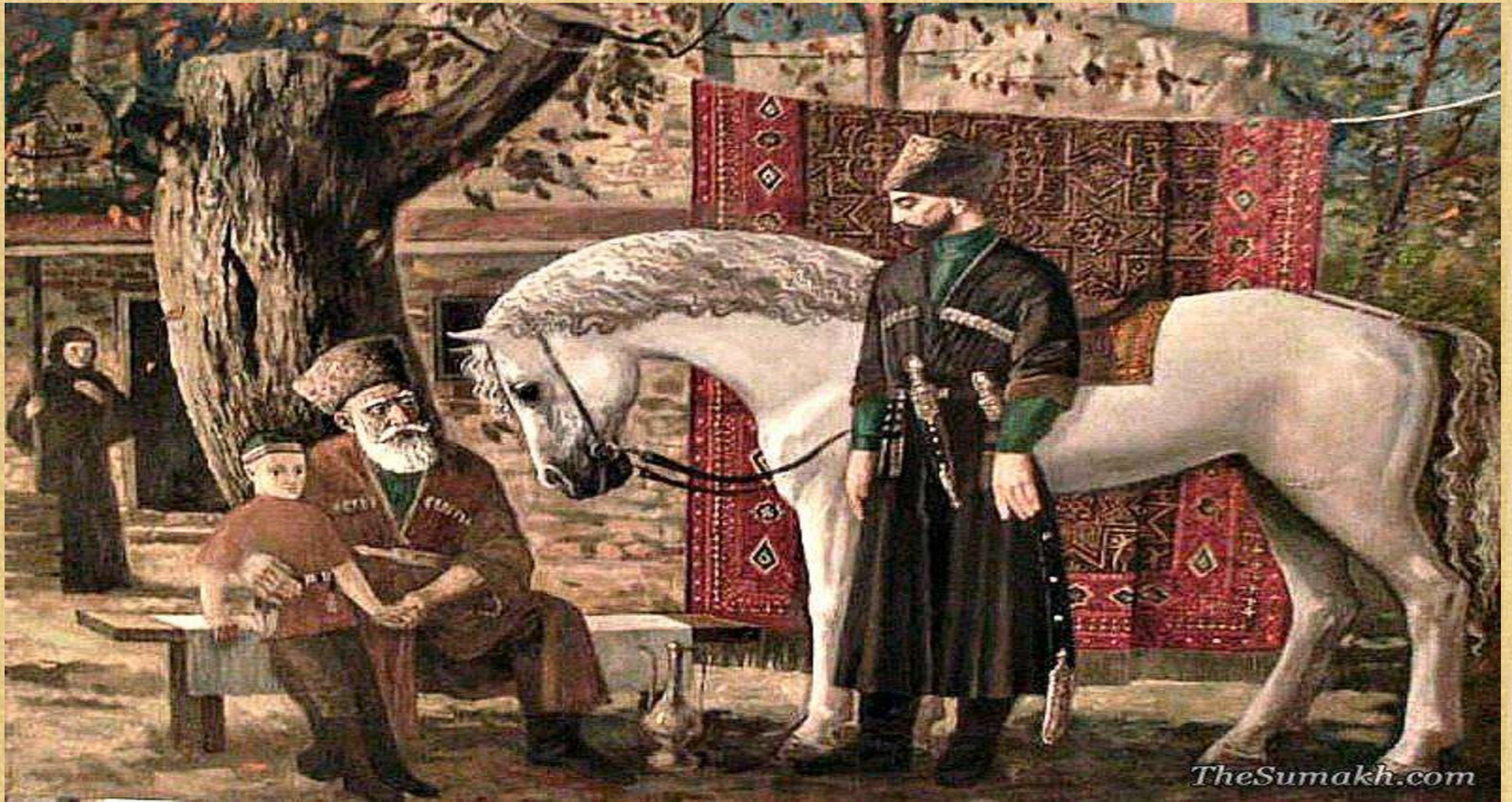
Нагахь, вайца г1иллакх делахь.
Ирсан дарже кхочур ду.
Иэсах тилла г1иллакх дайнехь.
Цу г1айг1анийн лай ма ву.

Г1иллакх – ду и, миска, пекъар
Шена бахам лехац цо.
Ша д1атеттарх гамо йоцуш,
Собарх дуьзна деха и.

**Г1иллакх
долчохь
ларам хуьлу
ларам
болчохь
нийсо хуьлу.**

Адам хаздийриг – г1иллакх ду.

Г1иллакх бераллехъ дуьна 1амо дезаш ду.

Г1иллакхо – б1аьрг бела бо

Оьздингалло – дагана там бо

Собаро – Са парг1ат доккха.

Дийцаре дира

«Нохчийн къоман г1иллакх – оьздангалла»

Нохчийн г1иллакх – оьздангалла – вайн къоман хазна ю.

Х1унда аьлча, адамийн дахарехь коьрта лехамаш бу: эхь – ийманний, яхь – оьздангаллий, г1иллакх – лераме хиларий. Оцу лехамех муьлхачу цхьаннах стаг д1ахаьдда велахь, цуьнан дахар дуьззина хир дац.

Адамаша вовшашца лело дезачу г1иллакхийн кепаш дуккха ю, адаман ц1е бакъ а еш вахархьамма а, иштта оцу бакъ ц1арца Далла къематдийнахь дуьхал ц1еначу дог – ойлица вахархьамма а, лелош ерш.

Дуьне хаздинарг малх бу, буьйса хазйинарг седарчий, беттаса ду.

Вайн дахар хаздинарг адамийн оьздангалла, г1иллакх ду. Вайн дайшна, дедайшна юкъахь хилла г1иллакх – оьздангалла, ларам. Оьздангалла х1ора стеган леларехь, амалашкахь гучяьлла ца 1аш, шен сица а, синкхетамца хила езаш ю. Хаза г1иллакхаш ду вай: да – нана ларар, церан хьашташқа хьажар, вовшашна г1о дар, гергорло леладар, вуо болх хилча орцах довлар.

Урамехь шу ловзуш хенахь, воққханиг арахь гича цунга де диқа дара, цуна некъ битара. Воққхачо къамел деш юкъа ца лер, воққханиг охьа ца хигьча охьа ца хаар, нах болчехь г1овг1а ца яр.

Кхетош кхиорхо: Солтамурадова Д.М.

Заняти

Хьалхарчу тобаняхъ «Звёздошки»

Къьчал: Нохчийн къоман г1иллакх – оьздангалла»

*Ишқолазхоша нохчийн г1иллакх довзуйтуш х1оттийра сурт
«Хаза г1иллакх»*

Хъошалла

Нохчийн г1илакхашна
юкъа дог1у, хъаша ларар,
веза хетташ т1елацар.

«Хъаша ца вог1учу керт
Иман Берқат дог1ур дац».

Ишқолазхошна довзитара
хъаша муха т1е лаца
везара, цуьнца х1ун
г1илакхаш лело дезара.

• *Г1шлакх Ялсамани чуъра
арадаълла ду, Ялсамани чу
духадерза дезаш а ду, ша лелочу
нахаца.*

*Беза хьо, Нана-мохк
Дай баьхна латта.
Хьовца ду сан ирс а,
Ас мел йо ойла...
Хьан дувьхьа кьахьега,
1ожал т1еэца
Ца луун долу к1ант
Дена ма войла!*

А. Айдамиров.

Барқалма